

*Qəribov Asəf Heydər oğlu,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Bakı Biznes Universiteti,
Ünvan: H.Zərdabi küç.88^a, AZ 1122, Bakı, Azərbaycan,
E-mail: asafqaribzade@gmail.com,
© Qəribov A.H., 2020*

UOT 332.342.2

SAHƏLƏR ÜZRƏ DÖVLƏT TƏNZİMLƏMƏ SİYASƏTİNİN REGIONAL İSTİQAMƏTLƏRİ VƏ TƏŞKİLATİ MƏXANİZMLƏRİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi - müasir dövrdə Azərbaycanda milli iqtisadiyyatın formalaşması digər məsələlərlə yanaşı sahəvi tənzimləmə məsələlərində aktuallığını ifadə etməkdədir. Məzmunca bu tənzimləmə özündə kifayət qədər geniş tərkibə malik istiqamətləri birləşdir-məkdədir. Belə ki, mövcud şəraitdə dövlətin sahəvi tənzimləmədə rolunun lazımı səviyyədə qiymətləndirilməsi də zəruri məsələlərdən hesab olunmaqdadır. İnzibati amirlik sisteminin uzunmüddətli bərqərar olması və müstəqillik “parametrləri” ilə uyğunsuzluq təşkil etməsi iqtisadiyyatın ümumi mənzərəsi ilə yanaşı ayrı-ayrı sahələr üzrə fəaliyyətin müasir dövrün tələblərinə uyğun həyata keçirilməsinə baxışın yenilənməsini tələb edir və milli iqtisadiyyatın inkişaf xüsusiyyətlərini, perspektivlərini nəzərə alan mükəmməl və çevik dövlət tənzimlə-nməsi sisteminin yaradılmasını nəzərdə tutur.

Tədqiqatın metodologiyası- sistemli və kompleks yanaşma, müqayisəli təhlillərdən həmçinin müasir dövrdə sahələr üzrə dövlət tənzimlənməsinin səmərəlilik problemləri üzrə metodoloji yanaşmalar və üsullardan ibarətdir.

Tədqiqatın təbii əhəmiyyəti – tədqiqatda verilmiş materiallardan və əldə olunmuş nəticələrdən Azərbaycan iqtisadiyyatında sahələr üzrə idarəetmədə regional xüsusiyyətlər və milli iqtisadi maraqların təmin olunması problemlərinin həlli üzrə sistemli tədbirlərin, kom-pleks yanaşmaların hazırlanmasında istifadə oluna bilər.

Tədqiqatın nəticələri – sahələr üzrə diversifikasiya və regional spesifikliyin artdığı, iqtisadi inteqrasiyanın genişləndiyi və qloballaşdığı bir şəraitdə dövlətin iqtisadi tənzimlə-nməsinin bütün istiqamətləri üzrə təsirli mexanizmlərin, tövsiyə və təkliflərin hazırlanmasıdır.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – tədqiqat işində sahələr üzrə dövlət tənzim-lənməsinin mövcud problemləri istiqamətində əsaslı araşdırmalar aparılmış, regional iqtisadi əlaqələrin tənzimlənməsi üzrə mühüm problemlər və onların mahiyyəti açıqlanmışdır. Dövlət tənzimlənməsi üsulları və onların səmərəlilik məsələləri sistemli şəkildə tədqiq olunmuş və iqtisadi inkişaf proseslərində onların strateji əhəmiyyəti əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: iqtisadi sahə, sahəvi tənzimləmə, tənzimləmə siyasəti, regional iqtisadiy-yat, regional tənzimləmə, milli iqtisadiyyat.

GİRİŞ

Müasir dövrdə iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi heç bir sivil ölkədə inkar edilmir. Müasir dövrdə Azərbaycanda milli iqtisadiyyatın formalaşması digər məsələlərlə yanaşı sahəvi tənzimləmə məsələlərinin aktuallığını da ifadə etməkdədir. Məzmunca bu tənzimləmə özündə kifayət qədər geniş tərkibə malik istiqamətləri birləşdirməkdədir. Həmçinin, mövcud şəraitdə dövlətin sahəvi tənzimləmədə rolunun lazımi səviyyədə qiymətləndirilməsi də zəruri məsələlərdən hesab olunmaqdadır. İnzibati amirlik sisteminin uzunmüddətli bərqərar olması və müstəqillik “parametrləri” ilə uyğunsuzluq təşkil etməsi iqtisadiyyatın ümumi mənzərəsi ilə yanaşı ayrı-ayrı sahələr üzrə fəaliyyətin müasir dövrün tələblərinə uyğun həyata keçirilməsinə baxışın yenilənməsini tələb edirdi. Bu fəaliyyət ilk növbədə öncəki sistemin formalaşmasında özünü əyani sürətdə biruzə verən iqtisadi elastikliyin zəifliyi (bəzi sahələrdə tamamilə olmaması), adaptasiya proseslərinə gec cavab verməsi, məhsuldarlıq səviyyəsinin aşağı olması kimi şərtlər əsasında öz zəruriliyini qorumaqda idi. İstənilən ölkənin iqtisadi sisteminin yenidən qurulması “keçid” adlandırılan və bəzi hallarda bir çox onillikləri əhatə edən dövr üzərində formalaşmalıdır. Bir çox inkişaf etmiş ölkələr üzrə əldə olunan beynəlxalq təcrübə də göstərir ki, bu proses özünün:

- çoxsaylı qanun və digər hüquqi-normativ sənədlərin qəbulu ilə;
- “yazılmayan” sosial və digər xarakterli qaydaların məqsədyönlü tətbiqi ilə;
- yerli şərait və imkanların səfərbər olunması, onların qarşılıqlı əlaqələndirmə, təsir-əks təsir və digər şərtlər daxilində düzgün, sistemli və kompleks şəkildə qiymətləndirilməsi ilə;
- zəruri kadr potensialının formalaşdırılması ilə;
- real iqtisadi həyatı və hüquqi-normativ bazanın biri-birini tamamlaması, qarşılıqlı uzlaşmaya nail olunması ilə;
- təşəbbüskarlıq hissinin bərqərar olması və inkişafı ilə;
- mövcud şəraitə uyğunluğu təmin edəcək digər şərtlərlə müşayət edilməkdədir [3, s.165].

Sahəvi tənzimləmənin zəruriliyi və əsas məqsədləri

Müstəqilliyin ilk illərində ölkəmizdə mövcud olmuş böhran sosial, etik, psixoloji və digər uyğun sahələrdən də yan keçməmiş, bu da son nəticədə özünü ümumilikdə qayda və qanunlara riayət edilməsi, davranış, əxlaq və digər məsələlərlə yanaşı iqtisadi təşkilatlanmada, istehsal proseslərinin icrasında, sahələrin təkamülündə maneə amili kimi biruzə verirdi. Həmin dövr yerli şərait və imkanların qiymətləndirilməsi sahəsində yer almış çatışmazlıqlarla da müşayət olunmaqda idi. Belə ki, əksər sənaye və digər təyinatlı subyektlərin öz fəaliyyətini dayandırması, vergi və gömrük sistemlərində heç bir stimullaşdırıcı alətlərdən istifadə olunmaması, yerli xammal bazasının fəal iqtisadi dövriyyəyə cəlb olunmasının zəifliyi, peşəkar işçi qüvvəsinin bir çox hallarda öz daimi iş yerlərindən uzaqlaşaraq ölkə hüdudlarından kənara qazanc dalınca yollanması, maddi maraq prinsipinə aşağı səviyyədə əməl olunması, bəhs olunan istiqamətlərdə heç bir tənzimləyici addımların atılmaması, respublikada köklü iqtisadi və əlaqəliliyi ilə seçilən digər islahatların keçilməsinin yubadılması ümumilikdə ölkənin, o cümlədən onun regionlarının iqtisadi potensialının formalaşmasında öz izlərini buraxmışdır. Yaranmış vəziyyətin elmi-nəzəri tədqiqi və təcrübi tətbiqi ayrı-ayrı sahələr üzrə formalaşan vəziyyətin düzgün qiymətləndirilməsi və müvafiq çıxış yollarının göstərilməsini şərtləndirir. Bu baxımdan ilk növbədə ümumi, o cümlədən sahəvi tənzimləmədə görülməli iş-

lərin istiqamətlər üzrə müəyyən edilməsi, onların zəruriliyini diktə edən səbəblərin sistemləşdirilməsi və uyğun vəzifələrin dəqiqləşdirilməsi ehtiyacı çıxır. Nəzəri-metodoloji araşdırmaların təşkilində müvafiq sahəvi tənzimləmə fəaliyyətinin aparılması zərurətinin haradan qaynaqlanması, ona ehtiyacın yaranması səbəbləri prioritetlərdən biri kimi müəyyən edilir.

Sahəvi tənzimləmənin aparılması zamanı bu addımı atmağa vadar edən amillərin müəyyənləşdirilməsi və əhatəli araşdırmaya məqsədyönlü, tələblərə uyğun cəlb edilməsi tənzimləmə prosesinin uğurla aparılmasının zəminidir. Belə halda tənzimləməyə məruz qalacaq, onun obyektini təşkil edəcək hər bir element haqqında ətraflı informasiya toplanılmalı, onun müxtəlif situasiyalarda təzahürü haqqında düşüncələr ümumiləşdirilməlidir. Bu sahədə dövlətin, onun həyata keçirdiyi siyasətin yeri və rolu ölkə iqtisadiyyatının tərəqqisində danılmazdır. O, əlində cəmlədiyi çoxsaylı alət və vasitələrlə iqtisadi inkişafın “məcrasını” dəyişmək, daha məhsuldar mühit yaratmaq, daha çevik tənzimləmə sistemi qurmaq iqtidarındadır. Bəhs olunan fikir incələnməklə, onu yarada biləcək mühüm səbəblər sırasında aşağıdakıların ümumi şəkildə göstərməsini məqsəduyğun hesab edirik:

- ölkə iqtisadiyyatının inkişaf templərinin geriləməsinin aradan qaldırılması;
 - ərzaq və digər tələbat istiqamətlərində təhlükəsizliyi sahəsində irəliləyişlərə nail olunması;
 - ölkə iqtisadiyyatının sahəvi şaxələndirilməsi imkanlarının yüksəldilməsi;
 - istehsal sahələri üzrə tarazlı inkişafa nail olunması,
 - istehsalın təkamülü yönündə Dövlət Proqramlarının hazırlanması;
- maliyyə resursları ilə təmin olunması sahəsində çatışmazlıqların aradan qaldırılması,
- maliyyə-bank, hesablaşmalar sahəsində daha yüksək nəaliyyətlərin əldə olunması;
 - sahəvi tənzimləmədə optimal idarəetmə quruluşunun yaradılması üzrə addımların atılması;
 - sahələrin regionlararası əlaqəli inkişafının təmin olunması;
 - region üzrə sahələrin daha səmərəli bölgüsü yönündə məqsədyönlü işlərin təşkili və icrası;
 - sahəvi infrastruktur-logistik imkanların yaradılması və genişləndirilməsi və s. [6,s.92].

Təsnifatın ümumiləşdirilmiş şəkildə olmasına və əsasən aparıcı istiqamətləri əhatə etməsinə baxmayaraq, onun nə dərəcədə müxtəlif obyekt və fəaliyyət istiqamətlərindən ibarət olması, aparılacaq tənzimləmə işlərinə nə dərəcədə təsir etməsi də nəzərdən yayınmamalıdır. Maddələrin hər biri kifayət qədər tutumludur ki, bu da ölkə üzrə sahə miqyasında dövlət tərəfindən kompleks işlərin icrasını aktuallaşdırır. Bəhs olunanların ümumiləşdirilməsi hər bir dövlətin əsas məqsədinin ölkə üzrə sosial-iqtisadi inkişafa nail olunması fikrini ortaya çıxarır. Müvafiq məqsəd əsasında ümumi iqtisadi, həmçinin sahələr üzrə inkişaf konsepsiyalarının hazırlanması zərurəti yaranır. Düşünürük ki, ölkənin sahəvi inkişaf konsepsiyasının əsasını aşağıdakı istiqamətlər təşkil etməlidir:

1. Ölkənin vahid iqtisadi sisteminin tərkib hissəsi olan istənilən sahənin iqtisadi və sosial müstəvilərdə inkişafının məqsədlərinin, hədəf və tələblərinin müəyyən edilməsi;
2. Sahənin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının hazırlanması;
3. Sahənin iqtisadi proqnozlaşdırılma işlərinin icrası, bu istiqamətdə yarana biləcək spesifik məqamların səciyyələndirilməsi və icrası nəzərdə tutulan fəaliyyətin əsaslandırılması;
4. Məqsədlərin nail olunmasında istifadəsi zəruri hesab edilən çoxsaylı və müxtəlif təyinatlı alət və vasitələrdən istifadə olunması;
5. Strateji hədəflər üzrə icra mərhələləri və müddətlərinin planlaşdırılması və s.

Hökumət strukturları tərəfindən sahələrin sosial-iqtisadi inkişafı konsepsiyalarının işlənməsi və icrası bir sıra ardıcıl addımların atılmasını da şərtləndirir. Bu baxımdan ümumilikdə sahə, onun prioritet istiqamətləri üzrə fərdi inkişaf proqramları müəyyənləşdirilməli və hazırlanmalıdır. Bu proqramlar dəqiqləşdirilmiş zaman-məkan göstəricilərinə malik olmalı, həmin dövrlərin sonuna olan hədəflərlə ifadə edilməlidir. Sahəvi tənzimləmə fəaliyyətində bir tərəfdən tərkib element, digər tərəfdən isə proqramlar kifayət qədər əsaslandırılmış iqtisadi təhlillər əsasında hazırlanmalıdır. Bu zaman çoxsaylı amillərin təsir dərəcəsi, artım və inkişaf imkan və perspektivləri nəzərə alınmalıdır.

Sahəvi təyinat üzrə hazırlanan konseptual, həmçinin tənzimləyici xüsusiyyətləri ilə seçilən sənədlər özündə həmin sahə üzrə istehsal və maliyyə resurlarından istifadə imkanlarını əks etdirməlidir. Bu məsələ cari dövrdə həmin sahələrin nə dərəcədə proqnozlara müvafiq fəaliyyət göstərməsi haqqında fikir formalaşdırmaqla yanaşı, təyinatı üzrə istifadə, optimallıq, gəlirlilik kimi parametrlərə riayət olunması ilə bağlı vəziyyəti sərgiləmiş olur. Strateji istiqamətlər üzrə proqramların hazırlanması zamanı variant çoxluğu özünün aktuallığı ilə seçilməkdədir. Belə ki, çoxsaylı amillər əsasında fərqli variantlar üzrə inkişafı proqnozlaşdıracaq və sonrakı tənzimləməni həyata keçirəcək sənədlərin hazırlanması zərurəti ortaya çıxıb. Araşdırma bazasının öyrənilməsində sahəvi tənzimləmədə istifadə olunacaq metodların seçilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Aşağıda sadalanan metodların istər proqnozlaşdırma zamanı, istərsə də sonrakı tənzimləmə fəaliyyətində istifadəsi daha məqsədəuyğundur:

- ilkin məlumatların toplanılmasına xidmət edən müşahidə metodu;
- digər fəaliyyət yönələri ilə əlaqələliyin vəziyyətinə aydınlıq gətirən sahələrarası balanslaşdırma metodu;
- sahənin ayrı-ayrı regionlarda inkişafı haqda təsəvvür yaradacaq regionlararası balanslaşdırma metodunun məqsədli sosial-iqtisadi inkişafı metodu;
- sahədaxili inkişafın optimallaşdırılması metodu;
- sahənin iqtisadi göstəriciləri əsasında aparılan balanslaşdırma metodu;
- quruluş və riyazi modelləşdirmə metodu və s. [8, s.168]

Sadalanan iqtisadi metodların vahid məcmuda birləşdirilməsi və onlardan kompleks şəkildə istifadə düşünürük ki, dövlətin sahəvi tənzimləmə istiqamətində apardığı fəaliyyətin daha sistemli şəkil almasına, onun daha əhatəli, dəqiqləşdirilmiş və düzgün yönələri ilə təzahürünə yol açmalıdır. Məntiqi ardıcılıq əlaqələndirilməsində dövlət tərəfindən həyata keçirilən sahəvi tənzimləmə siyasətinin hansı istiqamətlərə toxunacağı, bu zaman hansı üsullardan istifadə olunacağı, nə kimi alət və vasitələrin tətbiqinin dəqiqləşdirilməsi çıxış edir. Bu baxımdan aşağıdakı nəzəri-metodoloji fikir və düşüncələrin bildirilməsi məqsədəuyğundur.

Sahəvi tənzimləmə fəaliyyətinin təşkilində ilk addım kimi dövlətsizləşdirmə və özəlləşdirmə proseslərinin nizama salınmasına yönəldilmişdir. Belə ki, bazar iqtisadi sisteminin təcrübi tətbiqinin və onu xarak-terizə edən nəzəri konsepsiyaların öncül müddəalarından biri kimi xüsusi mülkiyyətə keçid hesab olunur. Beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq qeyd etmək mümkündür ki, müvafiq iqtisadi sistemə keçilməsinin əsas şərtlərindən hesab olunan dövlətsizləşdirmənin həyata keçirilməsi nəticəsində mülkiyyət çoxnövlülüyünün təməli qoyulur və mülkiyyət münasibətlərinin quruluşunda nəzərə çarpacaq dəyişikliklər baş verir. Dövlətsizləşdirmə prosesinin nəzəri cəhətdən izahında aşağıdakı mərhələlər əyani sürətdə təzahür edir:

- subyektlər üzərindəki mövcud birbaşa idarəçilik funksiyalarının dövlətin əlindən alınması;
- müvafiq idarəetmə vəzifələrinin müəssisələrin özlərinə verilməsi;

- istər ümumilikdə, istərsə də qanunvericiliklə dövlətsizləşdirmə proseslərinin aparılmasına icazə verilmiş istənilən sahə və fəaliyyət istiqamətlərində “şaqlı” təsərrüfat əlaqələrinin “üfuqi” əlaqələrlə əvəzlənməsi [7,s.124].

Dövlətsizləşdirmə və özəlləşdirmə sahəsində tənzimləmə işlərin görülməsi mərhələləri ardıcıl olaraq aşağıdakı kimi təsnifləşdirilir:

- sahəvi aidiyyatı ilə seçilən bazar infrastrukturunun formalaşdırılması və mütəmadi təkmilləşdirilməsi,

- bazar iqtisadiyyatı şəraitinə uyğunlaşdırma məqsədilə əhəlinin sosial dəstəklənməsi sahəsində tənzimləmə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi,

- maliyyə stabilliyinə və maliyyə resurslarından səmərəli istifadəyə nail olunması məqsədilə uyğun istiqamətdə sahəvi tənzimləmə fəaliyyətinin təşkili,

- sahəvi tənzimlənmənin digər istiqamətlərini əhatə edən işlərin görülməsi,

- sahəvi tənzimlənmənin əhatə edəcəyi istiqamətlər İqtisadiyyatın inhisarlaşdırılması və sağlam rəqabət mühitinin formalaşdırılması,

- qiymətlərin liberallaşdırılması sahəsində müvafiq tənzimləyici siyasətin həyata keçirilməsi, antiinflasiya istiqamətinə yönəlik zəruri addımların atılması.

İfadə olunan sonuncu təsnifat dövlətsizləşdirmə prosesi üzrə öncül xarakterik addımlara aydınlıq gətirmək niyyətindədir. İqtisadçı-alim A.Martınov “Rusiya iqtisadiyyatının struktur tənzimlənməsinin strategiyası” əsərində dövlətsizləşdirmə prosesinin aşağıdakı məqamlarına diqqəti çəkir: “... Dövlətsizləşdirmə zamanı dövlətin idarəetmə istiqaməti üzrə yükünün azalması baş verir. Belə vəziyyət bir tərəfdən dövləti tənzimləmə müstəvisində daha əsaslı və düşünülmüş addımları atmağa vadar edir, digər tərəfdən müstəqilləşən müəssisələrin üzərinə özünü məqsədyönlü idarəetmə vəzifəsini qoyur”. [9.s.152] Müxtəlif mülkiyyət münasibətlərinin bərqərar olması onların hər növünə fərdi, spesifik yanaşmanın və araşdırmanın tətbiqini şərtləndirir. Qanunvericiliklə müəyyən edilmiş mülkiyyət formaları üç qrup üzrə müəyyən edilmişdir: dövlət, xüsusi (özəl) və bələdiyyə. Bununla yanaşı tərkib elementlərinin fərqli kombinasiyalar üzrə qurulması daxili tərkibin daha zəngin ifadəsinə şərait yaradır. Bu sırada icarə əsasında formalaşan, bəlli payların birləşdirilməsi ilə fəaliyyətini təşkil edən, kooperasiya qaydasında təmsil olunan və digər formalı subyektlər fərqləndirilməlidir.

Ölkəmizdə dövlətsizləşdirmə prosesinin həyata keçirilməsi ilk növbədə zərərlə işləyən subyektləri öz obyekt kimi müəyyən etmişdi (dövlətin inhisarında olan sahələr istisna olmaqla). Dövlətsizləşdirmə prosesinin məntiqi davamı olaraq müasir iqtisadi şəraitin nəbzinə uyğun gələn, bazar sisteminin tələblərinə birbaşa cavab verən, mülkiyyətin məxsusluq vəziyyətinə aydınlıq gətirməli olan, tənzimləmə fəaliyyətinin tərkib elementlərindən biri – özəlləşdirmə ölkə vətəndaşlarını əmlak sahiblərinə çevirmək, respublikada insanlar arasında təşəbbüskarlıq düşüncəsini yaratmaq, işgüzar fəaliyyətdə müstəqil qərarlar qəbul etmək hissələrini aşılamaq məqsədini güdür. Digər ifadə əsasında o, dövlət mülkiyyətini ayrı-ayrı şəxslərin, əmək kollektivlərinin, hüquqi və fiziki şəxslərin xüsusi mülkiyyətinə verərək mülkiyyətin dövlətsizləşdirilməsi üsullarından bir hesab olunur. İqtisadi və hüquqi aspektlərin nəzəri müstəvidə ümumiləşdirilməsi nəticəsində ölkəmizdə özəlləşdirmənin başlıca məqsədləri sırasında aşağıdakı maddələr fərqləndirilə bilər:

a) xüsusi mülkiyyətin, sərbəst rəqabət mühitinə əsaslanan bazar iqtisadi mühitinin təşəkkülü;

b) iqtisadi quruluşda yenilənmə və transformasiyaların aparılması;

c) iqtisadi proseslərdə “iştirakçı elementlərin” təmsil olunma dərəcəsinin müəyyən edil-

məsi;

ç) istifadə olunmamış ehtiyatların aktiv iqtisadi dövrüyə cəlbinin maksimallaşdırılması;

d) ölkə iqtisadiyyatının investisiya ehtiyacının ödənilməsi sahəsində addımların atılması;

e) əhalinin həyat səviyyəsinin və sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması və s.

Sadalanan məqsədlər özəlləşdirmə sahəsində əsas strateji hədəflərin formalaşması yönündə işlərin sistemli şəkildə həyata keçirilməsinə şərait yaradır. Bu ilk növbədə özəlləşdirmə prosesinə cavabdehlik daşıyan dövlət orqanının və müvafiq fəaliyyət istiqamətinin zəruri hüquqi-normativ bazasının yaradılması zərurətini ortaya qoyur. Qeyd olunmalıdır ki, Azərbaycanda mülkiyyətin özəlləşdirilməsinə cavabdehlik daşıyan orqan haliyədə Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi hesab olunur (1992-ci ildə Dövlət Əmlak Komitəsi formasında yaradılıb). Onların ilk tənzimləyici sənədləri sırasında 1993-cü ilin yanvarında qəbul olunmuş “Azərbaycan Respublikasında dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu, 1995-ci ilin oktyabrında müvafiq Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq təsdiqlənmiş “Azərbaycan Respublikasında 1995-1998-ci illərdə dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsinin Dövlət Proqramı” və tənzimləyici xarakterə malik digər çoxsaylı sənədlər nümunə olaraq göstərilə bilər. Sahəvi tənzimləmənin əhatə edəcəyi istiqamətlər sırasında bazar infrastrukturunun formalaşdırılması, bu sahədə həyata keçirilən mütəmadi təkmilləşdirmələr özünəməxsusluğu ilə fərqlənir. Bu məsələ istehsalın təşkili və həyata keçirilməsi qədər öz aktullığı ilə təzahür etməkdədir.

Sahəvi tənzimləmənin infrastruktur elementləri və mexanizmləri

Sahəvi tənzimləmədə infrastruktur elementlər kifayət qədər rəngarəngliyi ilə fərqlənir, onun hər bir tərkib hissəsi özündə xüsusi diqqətlə araşdırılması və icrası tələb olunan işləri birləşdirir. İnfrastruktur və logistik imkanların yaradılması və təkmilləşdirilməsi özündə çoxsaylı qrupları birləşdirir. Sahə təyinatı üzrə infrastruktur elementlərinin təsnifləşdirilmə-sində:

1. Subyektin avadanlıq və texniki təminatına, onun fəaliyyətinə yardım edəcək strukturların formalaşdırılması;

2. Əmtələrin uzunmüddətli saxlanılmasını təmin edəcək qurğuların istifadəyə verilməsinə, alınmasına yaxud xidmətlərindən istifadəsinə şəraitin yaradılması;

3. Yol, rabitə, su-kanalizasiya, enerji, konsaltinq xidmətlərinin təşkili və digər infrastruktur elementlərindən istifadənin mümkünlüyü;

4. Elektron-informasiya vasitələrin məlumatalma, reallaşdırılmanın təşkili istiqamətlərinə tətbiqinin mümkünlüyü və digər bu kimi məsələlər xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Sadalanan infrastruktur imkanları regional müstəvidə olduğu kimi, sahəvi baxımdan da fərqlənir. Belə ki, hər bir sahə özünəməxsus sistemin formalaşmasını tələb edir ki, burada da ümumi təyinatlı infrastruktur elementləri ilə yanaşı xüsusi aidiyyatla seçilən elementlər də mövcuddur. İnfrastruktur-logistika imkanlarının mütəmadi təkmilləşdirilməsinə gəldikdə isə, bu fəaliyyətin daima maliyyə imkanlarında kifayət qədər asılı olduğunu, onların əsasən subyektlərin fərdi təşəbbüskarlıq, bilik və bacarıqları ilə, elm və texnikanın nəaliyyətlərinin tətbiqinə tətbiqi ilə və digər aidiyyatı fəaliyyət elementləri ilə əlaqəli şəkildə həyata keçirildiyini qeyd etmək mümkündür. Sahəvi tənzimləmənin həyata keçirilməsində düzgün qiymət siyasətinin seçilməsi və bu sahədə mütərəqqi tənzimləyici addımlardan istifadə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Qiymət haqqında danışıqda ilk növbədə müasir dövrün əsas bazar “iştirakçılarından” olan tələb və təklif, onlar arasında tarazlığın yaradılması və qorunması ilə bağlı məsələlərə

diqqət yetirməmək mümkün deyildir. Dövlət tərəfindən birbaşa tənzimlənən və sabit qiymətlər şəklində ifadə olunan əmtəə və xidmətlərdən başqa, digər məhsul, mal, iş xidmətlərin mübadilə məkanlarında pulla ifadə olunmasında mühüm rol oynayan bu iki (iqtisadi və sosial təyinatla malik) kateqoriya özlərinin kifayət qədər əhəmiyyətli məzmunu ilə fərqlənməkdədir [5, s.88].

Tələbatın bazara çıxarılan və pulla təmin olunan hissəsi kimi çıxış edən tələbin xarakterizə edilməsində aşağıdakı xüsusiyyətlərlə rastlaşmaq mümkündür:

- a) ictimai tələbatın əmtəə-pul münasibətləri əsasında təzahür edən spesifik formasıdır;
- b) istehlakçının müəyyən zaman ifadəsində hər hansı kəmiyyət və qiymətə əmtəə əldə etmək və ya xidmətdən istifadə etmək arzusu və imkanındır;
- c) onun səviyyəsi əksər hallarda tələb qanununun müddəaları əsasında formalaşır;
- ç) mübadilə məkanlarındakı real qiymət səviyyələri ilə tərs mütənəsbdir (onun səviyyəsi qiymətlərin artması ilə azalmağa doğru hərəkətlənir) və s.

Satıcının bəlli zaman kəsiyində məhsul reallaşdırmaq istəyi kimi təzahür edən təklif nəzəri və təcrübi baxımdan öz qanunauyğunluqları ilə fərqlənir. Bunlardan ən öncülü məhsulu mümkün qədər yüksək gəlir əsasında reallaşdırmaq və bu prinsip gözlənilməklə daha çox məhsul satmaqdan ibarətdir. Gəlirliliyin yüksək olması ilə daha çox məhsulun mübadilə məkanlarına çıxarılması arzusu düz mütənəsb qaydada biri-digərini tamamlayır. Tələb və təklif arasında tarazlığın mövcudluğu onun bazar qiymətləri formasında təzahürü kimi də qiymətləndirilə bilər.

Sərbəst ticarət prinsipləri və azad sahibkarlıq mühitinin yaradılmasının nəticəsi olan bu qiymətlər eyni zamanda özü ilə onların liberallaşdırılması prosesini də formalaşdırmaqdadır. Əmtəə qiymətlərinin liberallaşdırılması prosesinə istər nəzəri, istərsə də təcrübi baxışın təmin olunması onun birmənalı olmaması, bu sahədə dövlətin kifayət qədər geniş-spektrli tənzimləyici işləri həyata keçirməsi haqqında fikir söyləməyə imkan verir. İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, təməli dəyər qanunu ilə formalaşan qiymətlər çoxsaylı daxili və xarici amillərin birbaşa və dolaylı təsirinə məruz qalır. Digər tərəfdən, qiymətlərin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi sahəsində nizamlayıcı addımların atılması da istisna oluna bilməz. Bu istiqamətdə dövlət müxtəlif təyinatlı (qanunvericilik, inzibati, təşkilati və d.) tədbirlər vasitəsilə qiymətlərə təsir etmə cəhdini ifadə edir. Müvafiq yanaşmanın ümumiləşdirilməsi tənzimlənmə prosesinin istər qiymətlərin yaranma sferası, istərsə də onlara təsir mexanizmləri baxımından çoxsaylı forma və nüanslar müşayət olunması ortaya çıxır.

Tənzimlənmənin birinci forması ilk növbədə dövlətin birbaşa inhisarında və ya onun mütəmadi əsaslı nəzarətində olan sahə və istiqamətlər üçün keçərlidir. Bu qrupa nümunə olaraq neft və neft məhsulları, çörək və çörək məmulatları, aqrolizinq xidmətləri obyektləri, çoxsaylı xidmət sahələri (enerji, su, qaz, nəqliyyat və s.) göstərilə bilər. Dövlət sadaladığımız istiqamətlər üzrə qiymət siyasətinin fəal iştirakçısı, onun birbaşa və ya müvafiq nəzarətedici strukturlar vasitəsilə dolaylı tənzimləyicisi rolunda çıxış edir. İkinci forma hesab olunan əmtəə bazarlarının tələb və təklif balanslarına təsir etmək yolu ilə qiymətlərin tənzimlənməsi sahəsində dövlətin iqtisadi-tənzimləyici siyasəti bir tərəfdən yarmarkaların, satış-sərgilərin təşkili yolu ilə, digər tərəfdən daxili və xarici satınalmalar əsasında əmtəə bolluğunun yaradılması və bu əsasda qiymətlərin nizamlanması yolu ilə və digər oxşar addımlarla həyata keçirməkdədir. Qiymətlərin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi formaları əsasən aşağıdakılardan ibarətdir:

- məhsulların istehsalı və tədavülü sferasında dövlətin iştirakı ilə qiymətlərin tənzimlənməsi

məsi;

- əmtəə bazarlarının tələb və təklif balanslarına təsir etmək yolu ilə qiymətlərin tənzimlənməsi;

- antiinhisar qanunvericiliyi ilə tənzimləmə işlərinin həyata keçirilməsi;
- pul tədavülü sferası vasitəsilə təsərrüfat konyukturasının tənzimlənməsi;
- gəlirin tənzimlənməsi siyasəti əsasında tətbiq olunan nizamlayıcı forma;
- dövlət tərəfindən həyata keçirilən sair tənzimləmə formalarını əhatə edir.

İqtisadi sisteminin təkmilləşdirilməsi və inkişafı ayrı-ayrı sahələrdə (dövlətin birbaşa nəzarətində olan sahələr istisna olmaqla) təmərküzləşmə meyillərinin yaranmasına və tədrücən güclənməsinə gətirib çıxarır ki, bu da dövləti antiinhisar və sağlam rəqabət mühitinin tənzimlənməsi sahəsində addımların atılması ilə nəticələnir. Əksər hallarda bu istiqamətdə dövlət özünün hüquqi və inzibati tənzimləyici alətlərindən istifadə edir. Pul tədavülü sferası vasitəsilə təsərrüfat konyukturasının tənzimlənməsi yolu ilə həyata keçirilən forma özünəməxsusluğu ilə fərqlənir. Bu istiqamətdə pul vəsaitlərinin təyinatı üzrə, norma və normativlər əsasında istifadəsinə xüsusi diqqət ayrılır, onlar üzrə müvafiq nizamlayıcı tədbirlər həyata keçirilir.

Gəlirin tənzimlənməsi siyasəti əsasında iqtisadi sferada tətbiq olunan nizamlayıcı forma istər sahələr, istərsə də fəaliyyət istiqamətləri və hətta ayrı-ayrı subyektlər (xüsusilə də təbii inhisarçı) üzrə də tətbiq oluna bilər. Bu forma dövlətin iqtisadi siyasətinin tərkib hissəsi olmaqla yanaşı gəlirlərin ədalətli bölgüsünü də özündə əks etdirməlidir. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən sair tənzimləmə formaları sırasında zərurətdən yaranan və adətən hər hansı sahə və ya fəaliyyət növünün inkişafını özündə əks etdirən hüquqi normaların hazırlanması və tətbiqi, müxtəlif qadağanedici (yaxud məhdudlaşdırıcı) və ya təşviqedici tədbirlər geniş rol oynayır. Buraya nümunə kimi ölkədə istehsal olunmuş məhsulların reallaşdırılması prosesində gömrük orqanlarının tətbiq etdikləri dempinq tədbirlərini, ölkəyə gətirilən əksər avadanlıq və texniki vasitələr üzrə rüsumların minimallaşdırılması və ya tamamilə ləğvi, əkin sahələrinin hər hektarı hesabı ilə ödənilən məbləğlər, gübrə və yanacaq-sürtkü materiallarının, suvarma sistemlərinin, məhsuldar heyvanların aqrar sahə istifadəçiləri tərəfindən əldə olunması zamanı nəzərdə tutulan imtiyazlar və digər bənzər tənzimləyici addımların atılması aid edilə bilər. Təsnifatda bəhs olunan məsələlərdə dövlətin birbaşa tənzimləyici “müdaxiləsi”, və ya dolaylı üsullarla (maliyyə, vergi, kredit, valyuta siyasəti formasında) müvafiq təsiri hiss olunmaqdadır.

Sahəvi tənzimlənmənin əhatə edəcəyi əsas istiqamətlərdən biri də iqtisadiyyatın inhisarlaşdırılması və sağlam rəqabət mühitinin formalaşdırılması hesab olunmalıdır. İstənilən sivil ölkənin iqtisadi sisteminin inkişafını təmin edən amillərdən olan rəqabət “istehsalçı – istehsalçı”, “istehsalçı - reallaşdırıcı” və “reallaşdırıcı – istehlakçı” qarşılıqlı əlaqələrində rəngarəng formada, kifayət qədər geniş diapozonda özünü biruzə verməkdədir. Öz növbəsində inhisarçılıq, bəzi subyektlərin fəaliyyət forması kimi, özündə arzuolunmaz (bəzi hallarda hüquqa zidd) fənd və üsullardan istifadə etməklə daha çox mənfəətin əldə olunmasını, azad rəqabətin qarşısının alınmasını, onun məhdudlaşdırılması və ya tamamilə aradan qaldırılmasını ifadə edən hərəkətlər məcmusunu özündə əks etdirir. Həmin fəaliyyət bir çox hallarda məhsul, iş və xidmətlərin keyfiyyət xarakteristikaları ilə əlaqədar olmayan, lakin onların qiymət səviyyələrinin tələb-təklif əsasında deyil, süni müdaxilələr nəticəsində dəyişməsi (əksər hallarda artması) ilə müşayiət olunan, bəzi hallarda hətta hasilat həcmələrinin azalmasına yol açan addımlarla təzahür etməkdədir. İnhisarçılığın güclənməsi dövlət tərəfindən müvafiq tənzimləyici

tədbirlərin atılmasını şərtləndirir ki, onların sırasında ilk olaraq rəqabətin inkişafına dövlətin müvafiq strukturları tərəfindən əlverişli mühitin yaradılması və inhisarçı təsərrüfat subyektlərinin fəaliyyətinin hüquqi-normativ aktlarla müvafiq orqanlar tərəfindən məhdudlaşdırılması xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu məqsədlə sahəvi tənzimləmədə ilk növbədə inhisarçı subyektlərin və onların bazar payının müəyyən edilməsi zəruridir. Qeyd etmək yerinə düşər ki, Azərbaycan Respublikasının “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanununda inhisarçılıq fəaliyyətinin qarşısının alınması, məhdudlaşdırılması və aradan qaldırılması üzrə hüquqi və təşkilati əsaslar birmənalı şəkildə müəyyən edilmişdir. Həmin qanuna müvafiq olaraq istənilən məhsul növü bazar satışının payları aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

- 1 müəssisə - bazar payının 33%-i;
- 3 müəssisə birgə - bazar payının 50%-i;
- 5 müəssisə birgə - bazar payının 66,6%-i [10,s.128].

Fikrimizcə, sahəvi tənzimləmə prinsipləri əsas götürülməklə inhisarçılıq fəaliyyətinin qarşısının alınması zamanı (dövlətin birbaşa nəzarətində olan inhisar subyektləri istisna olmaqla) aşağıdakı tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir:

- bazarda kifayət qədər “çəkiyə” malik subyektlərin bazasında rəqabəti məhdudlaşdıracaq yeni təsərrüfat subyektlərinin yaranmasının məhdudlaşdırılması;
- icra, idarəetmə orqanlarının və təsərrüfat subyektlərinin birgə fəaliyyəti haqqında razılaşmalara müvafiq olaraq istənilən sahəvi aidiyyatla seçilən təsərrüfat subyektlərinin müstəqilliyinin məhdudlaşdırılmasına və istehlakçıların mənafeələrinin pozulmasına yönəldilən fəaliyyətinin qarşısının alınması.

Dövlətin iqtisadi sahələrdə sağlam rəqabətin formalaşdırılması və qorunması, müvafiq antiinhisar tədbirlərinin həyata keçirilməsi istiqamətlərinə həmçinin aşağıdakılar aid edilə bilər:

- inhisarçı subyektlərin məhsul qiymətləri üzərində dövlət nəzarətinin tətbiqi;
- onların bazardakı paylarına uyğun mütərəqqi vergi dərəcələrindən istifadə;
- təbii inhisarların öz mövqelərindən sui-istifadə hallarında aksiz və digər vergilərin sərtləşdirilmiş dərəcələrinin tətbiqi;
- kreditləşdirmə ehtiyacı olan belə subyektlər üzrə kreditlərin verilməsi şərtlərinin çətinləşdirilməsi;
- inhisarçılar tərəfindən rəqabətin sıxışdırıldığı halları müşahidə olunduqda təşkilati, texnoloji, ərazi və digər şəraitin imkanları çərçivəsində, hüquqi-inzibati alət və vasitələrdən istifadə etməklə subyektlərin “parçalanması” əsasında inhisarçılıq fəaliyyətinə xitam verilməsi və s.

NƏTİCƏ

Dövlətin istənilən sahə üzrə həyata keçirdiyi məqsədyönlü tənzimləyici tədbirləri sırasında maliyyə stabilliyinə və maliyyə resurslarından səmərəli istifadəyə nail olunması məqsədilə uyğun istiqamətdə sahəvi tənzimləmə fəaliyyətinin təşkili üzrə həyata keçirilən tədbirlər kifayət qədər əhəmiyyətə malikdir. Tənzimləmə addımları sırasında nümunə kimi maliyyə resurslarının istifadəsi üzərində qanunauyğun nəzarətin təşkili, maliyyə imkanlarından istifadənin optimallaşdırılması sahəsində görülən təşkilati, məsləhət və digər xarakterli işlər, maliyyə siyasətinin tərkib elementləri üzrə aparılan düşünülmüş tədbirlərin icrası göstərilə bilər. Bu sahədə dövlət özünün ümumi iqtisadi və maliyyə konsepsiyalarını hazırlamalı və onların əlaqəli şəkildə tətbiqinə nail olmalıdır. Düşünürük ki, bu istiqamətdə aşağı-

dakı elementlər üzrə balanslaşdırılmış siyasətin aparılması ümumilikdə ölkə iqtisadiyyatı, o cümlədən sahəvi tənzimləmədə öz müsbət nəticələrini verəcəkdir:

- neft və digər aparıcı (maliyyə vəsaitləri “yaradan”) strategiyaların və fiskal siyasətin reallaşdırılması nəticəsində sahəvi maliyyə təminatlarının yaxşılaşdırılması;
- məqsədyönlü büdcə-vergi və investisiya siyasətinin həyata keçirilməsi;
- pul-kredit və valyuta siyasətinin tələblərə uyğun şəkildə təşkili və ardıcıl icrası;
- maliyyə siyasətinin antiinhisar siyasəti ilə nəzəri-məntiqi və təcrübi baxımdan əlaqələndirilmiş şəkildə aparılması;
- maliyyə siyasətinin təşkilində sosial amilin nəzərdən yayınmaması;
- sahə təyinatı nəzərə alınmaqla regional və beynəlxalq iqtisadi-maliyyə siyasətinin qurulması və s.

Təsnifatdan aydındır ki, ölkə iqtisadiyyatı üzrə həyata keçirilən məqsədyönlü maliyyə-tənzimləyici siyasət istənilən sahə üzrə maliyyə istiqamətində aparılan nizamlandırılma işlərinin reallıqlar, hüquqi qaydalar və tələblər əsasında aparılmasında, maliyyə resur və imkanlarından düzgün istifadə olunmasında, son nəticədə isə həmin sahənin maliyyə təmi-natının yaxşılaşdırılmasında və inkişafında öz sözünü demiş olacaqdır. Sahəvi tənzimləmədə mühüm istiqamətlərdən birini də həmin sahəyə aidiyyatı ilə seçilən işçi kontingentinin sosial müdafiəsinin təşkil olunması sahəsində atılan tənzimləyici adımlardır. Ayrı-ayrı iqtisadi sahələr üzrə aparılan müşahidələr göstərir ki, fərqli sahə aidiyyatı sosial müdafiə təyinatlı bir sıra tənzimləyici tədbirlərin də fərqlənməsinə şərait yaradır. Məsələn, əmək ödənişləri üzrə müvafiq tənzimləyici tədbirlərin aparılması ümumi ilə yanaşı fərdi tədbirlərin həyata keçirilməsi ilə də müşayət olunur. Düşünürük ki, müvafiq tənzimləmə proseslərində kifayət qədər böyük rol oynayan dövlətin, onun struktur bölmələrinin iştirakının fərdi qaydada nəzərdən keçirilməsi, bu zaman yarana biləcək spesifik situasiyalar üzrə operativ tənzimləyici qərarların qəbulu bu bölməyə müraciət etməyimizi əsaslandırılmış olur.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Abdullayev A.P. İqtisadiyyat və iqtisadi siyasət. Bakı: Asiya, 2003, 216 s.
2. Allahverdiyev H.A. Milli iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi, Bakı: ADİU, 2007, 792 s
3. Alıyev İ.H. Milli iqtisadiyyat və aqrar sahənin inkişaf problemləri. Bakı: Elm, 2006, 380s.
4. Əhmədov N.H. Dövlət tənzimlənməsinin iqtisadi mexanizmləri. Bakı: Sabah, 2011, 194s.
5. Qasımov F.H., Nəcəfov Z.M. İnnovasiyalar: yaranması, yayılması və inkişaf perspektivləri. Bakı: 2009.416 s.
6. Mahmudov C.İ.. Biznes: əsasları, təşkili və idarə edilməsi. Bakı: Nurlan, 2011, 272s.
7. Nuriyev Ə.X. Regional inkişafın dövlət tənzimlənməsinin aktual məsələləri. Bakı: Elm, 2004, 224s.
- 8.Ефременко Н.В., Галицын Н.И. Государственное регулирование национальной экономики: реалии и проблемы. М: Аристей, 2013, 629с.
9. Малыш М.Н. Государственное регулирование экономики. СПб: Наука, 2010, 499с.
10. Серова Е.С. Аграрные реформы в переходных экономиках: общие цели и различные траектории. Новосибирск: Экомир, 2009, 229с.
11. www.economy.gov.az

*Гарибов Асаф Гейдар оглы,
доктор философии по экономике, доцент,
Бакинский Университет Бизнеса,
Адрес: ул. Г.Зардаби 88^а, AZ 1122, Баку, Азербайджан,
E-mail: asafqaribzade@gmail.com,
© Гарибов А.Г., 2020*

РЕГИОНАЛЬНЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОЛИТИКИ ОТРАСЛЕВОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования. Формирование национальной экономики в Азербайджане в наше время, помимо прочего, отражает актуальность отраслевого регулирования. Что касается содержания, это положение включает широкий спектр областей. Таким образом, в сложившейся ситуации необходимо правильно оценить роль государства в отраслевом регулировании. Долгосрочное установление административно-командной системы и ее несоответствие «параметрам» независимости, наряду с общей картиной экономики, требуют обновленного взгляда на осуществление деятельности в отдельных сферах в соответствии с современными требованиями и государственного регулирования.

Методология исследования-состоит из системного и комплексного подхода, сравнительного анализа, а также методологических подходов и методов по проблемам эффективности государственного регулирования в современных сферах.

Практическая значимость исследования - материалы, представленные в исследовании, и полученные результаты могут быть использованы при разработке системных мер, комплексных подходов к решению проблем региональной специфики и национальных экономических интересов в управлении экономикой Азербайджана.

Результаты исследования - разработка эффективных механизмов, рекомендаций и предложений по всем направлениям экономического регулирования государства в контексте возрастающей диверсификации и региональной специфики, расширения и глобализации экономической интеграции.

Оригинальность и научная новизна исследования - в рамках исследования проведено тщательное изучение существующих проблем государственного регулирования в данной сфере, определены важные проблемы в регулировании региональных экономических отношений и их сущность. Систематически изучены методы государственного регулирования и вопросы их эффективности, обосновано их стратегическое значение в процессах экономического развития.

Ключевые слова: экономическая отрасль, отраслевое регулирование, политика регулирования, региональная экономика, региональное регулирование, национальная экономика.

Asaf Heydar Garibov,
Ph.D. (Econ.), Associate Professor,
Baku Business University,
Address: H.Zardabi 88^a, AZ 1122, Baku, Azerbaijan,
E-mail: asafqaribzade@gmail.com,
© A.H.Garibov, 2020

REGIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS OF THE POLICY OF THE INDUSTRIAL STATE REGULATION

A B S T R A C T

The purpose of the study - the formation of the national economy in Azerbaijan in modern times, among other issues, reflects the urgency of sectoral regulation. In terms of content, this regulation includes a wide range of areas. Thus, in the current situation, it is necessary to properly assess the role of the state in sectoral regulation. The long-term establishment of the administrative command system and its inconsistency with the "parameters" of independence, along with the general picture of the economy, require a renewed view of the implementation of activities in individual areas in accordance with modern requirements and a perfect and flexible state regulation. envisages the creation of a system.

The methodology of the research- consists of a systematic and comprehensive approach, comparative analysis, as well as methodological approaches and methods on the problems of efficiency of state regulation in modern areas.

The practical importance of the research - the materials provided in the study and the results obtained can be used in the development of systematic measures, integrated approaches to address the problems of regional specifics and national economic interests in the management of the economy of Azerbaijan.

The results of the research - development of effective mechanisms, recommendations and proposals in all areas of economic regulation of the state in the context of increasing diversification and regional specificity, expanding and globalizing economic integration.

The originality and scientific novelty of the research - the research conducted a thorough study of the existing problems of state regulation in the field, identified important problems in the regulation of regional economic relations and their essence. Methods of state regulation and issues of their efficiency have been systematically studied and their strategic importance in the processes of economic development has been substantiated.

Keywords: economic sector, sectoral regulation, regulatory policy, regional economy, regional regulation , national economy.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
09.10.2020

Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
16.10.2020

Çapa qəbul olunmuşdur: 23.10.2020

Дата поступления статьи в
редакцию: 09.10.2020

Отправлено на повторную
обработку: 16.10.2020

Принято к печати: 23.10.2020

The date of the admission of the article to
the editorial office: 09.10.2020

Send for reprocessing: 16.10.2020

Accepted for publication: 23.10.2020